

Sex og Politikks innspill til CEDAW Skyggerapport 2021

Lowverk

Samtykkelov

Alle kvinner har rett til å bestemme over egen kropp og med hvem, hvor og når man vil ha sex. En samtykkelov har som hensikt å sikre at ingen utsettes for seksuelle overgrep, ved at alle involverte parter må gi et klart samtykke til sex. Flere europeiske land, deriblant Sverige og Danmark, har i dag en samtykkelov, eller er i prosess med å utarbeide en samtykkelov eller revidere landets eksisterende voldtektslovgivning.

Sverige innførte samtykkelov i 2018. Lovendringen er basert på mangel på samtykke i stedet for tilstedeværelse av vold, trusler eller en spesielt sårbar situasjon¹. En evaluering av loven fra 2020 peker på at antallet domfellelser har økt med 75% fra 190 dommer i 2017 til 333 dommer i 2019².

Samtidig peker Samtykkealliansen på at Istanbul-konvensjonen som Norge har signert og forpliktet seg til, ikke harmoniserer med Norges definisjon av voldtekt.³ I følge konvensjonen er voldtekt mangel på samtykke, det bør også følge av Norges straffelov.

Anbefalinger:

- Innføre samtykkebasert voldtektslovgivning i Norge

Helse

SRHR nasjonalt

I Norge er grensen for selvbestemt abort fram til utgangen av tolvte svangerskapsuke. Mellom uke 12 og 22 er aborttilgangen begrenset, og kvinnen må søke innvilgelse om abort hos en abortnemnd. Etter utgangen av attende svangerskapsuke kan ikke et svangerskap avbrytes med mindre det er særlig tungtveiende grunner for det. Selv om mange kvinner opplever å møte forståelse i nemndene, er det for mange en stor påkjenning at de må møte, og å vite at det er nemndene som tar avgjørelsen. Nemnda kan ikke ta disse avgjørelsene bedre enn hva den gravide kvinnen kan selv. Kvinnen skal ha rett og tilgang til støtte, men ingen bør overprøve hennes rett til å bestemme.

I 2019 ble det vedtatt innskrenkninger i den norske abortloven. Kvinner som er gravide med flerlinger må nå møte i nemnd hvis de ønsker å fjerne ett eller flere friske fostre. Også dette bør være kvinnens valg, og ikke bestemmes av nemnd.

I dag utføres aborter i Norge kun i spesialisthelsetjenesten. WHO anbefaler derimot å la primærhelsetjenesten utføre aborter. Dette vil gjøre tjenesten rimeligere, mer tilgjengelig og belaster ikke spesialisthelsetjenesten med en oppgave som enkelt kan utføres av primærhelsetjenesten.

---

¹https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306522c/1614334749612/2020_6_Den_nya_samtyckeslagen_i_praktiken.pdf

²https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306522c/1614334749612/2020_6_Den_nya_samtyckeslagen_i_praktiken.pdf

³ <https://samtykkelov.no/hvorfor-samtykkelov>

Anbefalinger:

- Abortnemndene bør fjernes, minimum fram til uke 18.
- Økt veiledning og støtte til de som ønsker abort, både før et valg tas og i etterkant.
- Norge må følge anbefalingene fra Verdens helseorganisasjon (WHO) og ikke begrense abort-inngrep til spesialisthelsetjenesten.

SRHR internasjonalt

Norge er en forkjemper for likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) internasjonalt. Dette engasjementet må fortsette, med hovedvekt på de rettighetene som møter mye motstand og som ikke er tilstrekkelig anerkjent i mange land, slik som abort, seksualitetsundervisning og diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk. Norge har en bred politisk enighet på dette området, og har derfor en mulighet til å gå i front på de bærekraftsmålene og rettighetene som andre land ikke prioriterer like høyt.

Koronapandemien har hatt store negative konsekvenser for kvinners rettigheter og likestilling. Vold mot kvinner har økt og tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester har blitt innskrenket. Det er viktig at Norge opprettholder og styrker innsatsen for kvinners tilgang til SRHR internasjonalt, også under pandemien og i kjølvannet av den.

Under Nairobi Summit i 2019 forpliktet Norge seg til 10,4 milliarder kroner til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter for perioden 2020-2025, og 1 milliard norske kroner for perioden 2019-2021 til eliminering av SGBV i humanitære situasjoner. Dette i tillegg til en lovnad om at Norge vil øke andelen bilateral bistand som har kvinners rettigheter og likestilling som et hoved- eller delmål fra 33% til 50%.⁴ Denne lovnaden reflekteres ikke i Norges partnerlandsstrategier for norsk bilateral bistandsarbeid for perioden 2021-2023.

I desember 2020, fortsatt under pandemien, valgte Stortinget å kutte 85 millioner kroner til FNs befolkningsfond (UNFPA), den viktigste FN-organisasjonen som jobber med å styrke seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR).⁵ Kuttene rammer de mest sårbare og marginaliserte, dem koronapandemien allerede rammer hardest.

Under Generation Equality Forum, i juni 2021, forpliktet Norge seg til arbeidsgruppen "Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter og kroppslig autonomi", også her lovte Norge økt innsats og finansiering både til UNFPA og UNFPA Supplies, uten at disse forpliktelsene var tallfestede. Det er bra at Norge tar en aktiv rolle i jubileet for Beijing handlingsplanen og -erklæringen, men forpliktelsene bør være mer konkrete.

Anbefalinger:

- Norge må støtte opp om organisasjoner, forskningsmiljøer og menneskerettighetsforkjempere som jobber for en liberalisering av abortlovgivning og økt tilgang til trygge aborttjenester globalt.

---

⁴https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/utviklingssamarbeid/norge_forpliktelser/id2677331/

⁵ <https://sexogpolitikk.no/2020/12/02/pressemelding-skuffet-over-regjeringens-kutt-til-likestilling-og-srhr/>

- At Norge arbeider for at lovforbud mot sex mellom mennesker av samme kjønn fjernes over hele verden, og prioriterer støtte til organisasjoner som kjemper mot lovforbud inkludert lokale skeives organisasjoner.
- Seksualitetsundervisning må inngå som en viktig del av Norges internasjonale arbeid, inkludert Norges utviklingssamarbeid.
- Norge må oppfylle forpliktelsene gitt under Nairobi Summit og tallfeste de økonomiske forpliktelsene gitt under Generation Equality Forum.
- Lansere en ny handlingsplan for likestilling og kvinners rettigheter i utenriks- og utviklingspolitikken, og jobbe for målet om at 50% av norsk bilateral bistand skal ha likestilling som del- eller hovedmål.

Pandemiens påvirkning på kvinners rettigheter og likestilling

Nasjonalt

Restriksjonene som følge av koronapandemien har hatt store konsekvenser for volds- og overgrep utsatte jenter og kvinner. En rapport fra Bufdir fra mars 2021 peker på at vold i nære relasjoner har økt under pandemien.⁶ Hjelpetjenester har opplevd en økning i antall henvendelser. Sårbare grupper og minoriteter er spesielt hardt rammet. Kommunikasjonen fra offentlige myndigheter like etter at Norge gikk i lockdown har også blitt kritisert for å være mangelfull. Det viktigste som ble formidlet og inntrykket mange satt igjen med, var at alle innbyggere måtte bidra til at helsevesenet ikke ble overbelastet og at unødvendige henvendelser burde unngås, snarere enn at institusjoner som krisesentre og NAV fortsatt holdt åpent.⁷ Det er vanskeligere å avdekke vold i nære relasjoner når samfunnet stenger ned, og det er fortsatt store mørketall da ikke alle tilfeller av vold rapporteres. Det er fortsatt et behov for kunnskap om omfang av vold i nære relasjoner under pandemien.

I 2020 omdisponerte 73 prosent av kommunene helsesykepleiere fra helsestasjons- og skolehelsetjenesten på grunn av korona. 9 prosent avga jordmødre og 26 prosent omdisponerte annet personell ved helsestasjons- og skolehelsetjenesten.⁸ Ut av dette kan det tenkes at unge pasienter kan ha hatt utfordringer med å få resepter eller annen veiledning. Men undersøkelse som belyser dette mangler. Statistisk sentralbyrå har ikke tall som kan si noe om denne omdisponeringen har påvirket tilgjengelighet til helsesykepleiere for elever ved grunnskole og videregående skole.

Anbefalinger:

- Lansere ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner
- Forskrivningsretten for prevensjon for helsesøstre og jordmødre gjennomføres i hele landet.
- Subsidieordningen for prevensjon gjøres gjeldende for de under 16 år i hele landet
- Styrke sivilsamfunnets arbeid under pandemien
- Tilgjengeliggjøre informasjon og råd om hjelpetilbud til voldsutsatte på informasjonssider om korona og relaterte tiltak, lokalt og nasjonalt, og på ulike språk

⁶https://www.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/likestillingskonsekvenser_av_covid_19_og_tiltakene_mot_pandemien_tema_vold_rapport_av_mars_2021.pdf

⁷ <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005183>

⁸<https://www.ssb.no/helse/artikler-og-publikasjoner/3-av-4-kommuner-omdisponerte-helsesykepleiere-som-folge-av-korona>

- Kartlegging av hvilken innvirkning pandemien har hatt for kvinner i Norge, spesielt knyttet til seksuell og reprodutiv helse og rettigheter (SRHR)

Internasjonalt

Koronapandemien har også hatt store konsekvenser for kvinner og deres tilgang til seksuelle og reprodutiv helsetjenester globalt. Tilbydere av helsetjenester har i mange tilfeller hatt vansker med å tilby aborter, prevensjonsmidler og svangerskapsrelaterte helsetjenester. Noen klinikker har blitt bedt av myndigheter om å holde stengt, og ansatte har blitt omplassert for å ta på seg andre arbeidsoppgaver knyttet til pandemien, slik som testing, vaksiner og behandling av koronasyke. Det er også tilfeller av at smittevernsutstyr og medisiner, slik som prevensjonsmidler, er blitt forsinket i produksjon, forsendinger, transport og toll. I noen tilfeller er også frykten og sannsynligheten for smitte så stor at det ikke har vært et alternativ å bevege seg utendørs for å oppsøke klinikk. Det finnes også eksempler på land som har unnlatt å vurdere noen seksuelle helsetjenester som essensielle, slik som noen typer av prevensjonsmidler eller trygge aborttjenester. Det rapporteres at volden mot kvinner har økt på tvers av alle kontinenter, særlig er det en økning i vold i nære relasjoner.

Anbefalinger:

- Global innsats og prioritering av kvinner i COVID-19-respons og gjenoppretingsarbeid.
- Økonomisk støtte til sivilsamfunn, slik at rettighetsorganisasjoner, kvinneorganisasjoner og SRHR-organisasjoner kan opprettholde sine tilbud, sin rolle som vaktbikkje og bidra inn i utforming av planer og implementering.
- Finansiering til innkjøp av reprodutiv medikamenter/produkter og beskyttelsesutstyr.
- Støtte innovative løsninger for å nå ut med informasjon og tjenester, som:
  - mobile/digitale løsninger for helsekonsultasjoner og informasjon
  - tilgjengeliggjøre tjenester i lokalsamfunn, som også vil redusere antall pasienter på klinikkene
  - tilgjengeliggjøre prevensjonsmidler og medikamenter for trygg abort, via post og hjemlevering.
- Inkludere tilgang til SRHR, inkludert tjenester knyttet til seksuell og kjønnsbasert vold, i innsatsen for universell helsetilgang (UHC).
- Påse at Minimum Initial Service Package (MISP) implementeres i humanitære situasjoner.
- Bidra til at disaggregert data samles inn for et best mulig grunnlag for effektive tiltak som retter seg mot dem som trenger det mest, inkludert for særlig marginaliserte grupper.

Utdanning

I Norge har alle lærere metodefrihet. Dette er et uttrykk for det profesjonsansvaret lærere har for å velge didaktiske arbeidsmåter ut ifra hva som er best for deres elevgruppe. I all hovedsak er metodefrihet noe som gagnar elevene, men vi vet også at denne friheten påvirker prioriteringene læreren gjør i klasserommet. Læreplanene gir rammer og fastsetter mål for seksualitetsundervisningen, men skoleledelse og lærere må ta eierskap til slik undervisning for at den skal ha størst, og best, effekt. Utdanningsdirektoratet fremhever derfor at slik undervisning bør nedfelles i årsplanene for hvert

klassetrinn av den enkelte skole.⁹ Nasjonalt gir dette stor variasjon i kvalitet og hyppighet i seksualitetsundervisningen.

En studie gjennomført av Sex og samfunn viser at kvaliteten på den seksualitetsundervisningen som blir gitt, ofte heller ikke er god nok.¹⁰ Hovedårsaken til dette er at de profesjonene som arbeider med barn og unge ikke får tilstrekkelig opplæring i løpet av utdanningen. I følge Sex og samfunn er det kun 13 prosent som rapporterer at de fikk kunnskap om seksualitetsundervisning i løpet av studiet. Dette leder til fortvilelse for læreren, og mangel på kunnskap hos elevene.

Restriksjonene som følge av koronapandemien har hatt store konsekvenser for barn og unge. Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomførte en landsomfattende undersøkelse av vold, overgrep og psykisk helse i forbindelse med skolenedstengningen i 2020.¹¹ 1 av 6 rapporterte at de ble utsatt for en form for psykisk eller fysisk vold under nedstenging, og 20 % av disse rapporterte at de opplevde det for første gang i denne perioden. Av de som ble utsatt for seksuelle krenkelser og overgrep på nett, rapporterte over halvparten at de opplevde det første gang under nedstengingen. FHI peker på seksualitetsundervisning som et forebyggende og avdekkende tiltak mot seksuelle overgrep.¹²

UEVO-studiet fra NKVTS viste også at nesten en tredjedel av ungdom med funksjonsnedsettelse opplevde vold og/eller overgrep under samfunnets nedstenging. Dette er en dobbelt så stor andel som ungdom uten funksjonsnedsettelse. Generelt opplever denne gruppen i større grad vold og overgrep enn mennesker uten funksjonsnedsettelse. I rapporten "Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten" peker NKVTS på at blant barn med funksjonsnedsettelse finner vi dobbelt til tre ganger så høy forekomst av seksuelle overgrep fra voksne.¹³ Unge Funksjonshemmede peker på viktigheten av kunnskap som forebyggende tiltak mot vold og overgrep.¹⁴ Dette gjelder både funksjonshemmede selv, og de profesjonene som jobber med funksjonshemmede.

Anbefalinger:

- At utdanningsdirektoratet konkretiserer anbefalingen om å nedfelle seksualitetsundervisning i skolens årsplan.
- Inkludere seksualitet i et didaktisk perspektiv i alle profesjonsutdanninger som omfatter arbeid med barn og unge.
- Revitaliseringen av "Snakk om det: Strategi for seksuell helse 2017-2022" må innbefatte et tydeligere fokus på og konkretisering av tiltak for å sikre inkluderende seksualitetsundervisning for minoriteter og funksjonsvarierte.
- Sikre midler til forskning på seksualitetsundervisning som forebyggende tiltak mot vold og overgrep blant barn og unge med seksuelt skadelig atferd.

---

⁹ <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/lokale-folkehelseiltak-veiviser-for-kommunen/seksuell-helse-lokalt-folkehelsearbeid/kommunen-bor-sikre-at-alle-barn-og-unge-far-tilgang-til-helhetlig-seksualitetsundervisning-i-barnehage-og-skole>

¹⁰ <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Seksualitetsundervisning-unders%C3%B8kelse-1%C3%A6rere-pdf.pdf>

¹¹ https://www.nkvts.no/content/uploads/2020/12/Rapport_2-20.pdf

¹² <https://www.fhi.no/publ/2015/undervisning-om-seksuelle-overgrep-virker-trolig-forebyggende/>

¹³ https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf

¹⁴ <https://ungefunksjonshemmede.no/ungefunksjonshemmede-no/wp-content/uploads/2019/03/Sex-som-funker-Unges-erfaringer-med-seksualitet-og-funksjonsevne.pdf>

- Sikre midler til forskning på seksualitetsundervisning som forebyggende og avdekkende tiltak mot vold og overgrep i hjemmet.